

Зауваження та пропозиції НААУ до проекту Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стягнення аліментів на утримання дитини”
(реєстраційний номер 3339 від 14.04.2020)

Національною асоціацією адвокатів України (далі – НААУ) опрацьовано проект Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стягнення аліментів на утримання дитини” (реєстраційний номер 3339 від 14.04.2020), (далі – Законопроект № 3339).

Законопроектом пропонується внести до Кримінального кодексу України (далі – КК), Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а також до Закону України «Про виконавче провадження» зміни, якими: (1) виключити з КУпАП ст. ст. 33-1 «Суспільно корисні роботи», 183-1 «Несплата аліментів», 183-2 «Ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт», а з КК – ст. 389-2 КК «Злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт»; (2) надати можливість державним виконавцям за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців, виносити постанову про накладення на боржника штрафу у розмірі 20 відсотків суми заборгованості зі сплати аліментів (зміни до ст. 71 Закону) тощо.

За результатами опрацювання Законопроекту № 3339 НААУ вважає за доцільне висловити наступні зауваження та пропозиції до нього.

1. У пояснювальній записці до Законопроекту № 3339 автор посилається на нібито неконституційність існуючих норм щодо притягнення боржника за аліментами до адміністративної відповідальності за їх несплату.

Не заперечуючи в цілому певної особливості природи суспільно корисних робіт як виду адміністративного стягнення, висновок про їх неконституційність видається передчасним. На думку НААУ дане питання має бути вирішене компетентним органом, а саме – Конституційним Судом України.

Відтак, НААУ вважає, що питання оцінки конституційності положень законодавства, пропорованих для виключення у Законопроекті № 3339, не може бути аргументом для прийняття Законопроекту № 3339. Натомість, доцільно ініціювати відповідне звернення до Конституційного Суду України.

Також НААУ звертає увагу, що на практиці відповідний вид адміністративної відповідальності застосовується до непрацюючих платників аліментів, які до того ж не мають у власності жодного майна. Досить часто виконання ними суспільно корисних робіт є єдиним способом погашення хоча б частини заборгованості за аліментами на дітей.

Автор законопроекту у пояснювальній записці посилається на необхідність притягнення особи до кримінальної відповідальності замість накладення адміністративного стягнення. НААУ наголошує, що обсяг затрат з боку держави, які будуть докладені для притягнення особи до кримінальної відповідальності є набагато вищими, порівняно з притягненням такого платника аліментів до адміністративної відповідальності. При цьому, у разі притягнення особи до кримінальної відповідальності аліменти не будуть сплачені взагалі. А практика засвідчує, що такі неплатники аліментів після притягнення до кримінальної відповідальності взагалі

припиняють сплачувати будь-які аліменти. Власне, страх бути притягнутим до кримінальної відповідальності є набагато ефективнішим стимулом, ніж саме таке притягнення.

Тобто доцільно наголосити, що вказані положення законодавства виконують певну функцію для стимулювання платника аліментів до їх добровільної сплати.

Зрештою НААУ звертає увагу на статистику притягнення особи до адміністративної відповідальності за несплату аліментів. Так, за 2018 рік було складено 25 160 протоколів за ст. 183-1 (Несплата аліментів), а за 2019 – 43 069 протоколи. У 2018 році судами було винесено 3 097 постанов про притягнення особи до адміністративної відповідальності за несплату аліментів, а в 2019 – 10 985 постанов.

За результатами виконання платниками аліментів суспільно корисних робіт у 2018 році було сплачено в рахунок погашення заборгованості за аліментами 2 072 184 грн., у 2019 – 11 290 111 грн.

Отже, суспільно корисні роботи наразі виконують основну функцію, яка закладалася при їх упровадженні в законодавство України. Тому на думку НААУ доцільно зосередити увагу на їх удосконаленні та розвитку.

2. У якості альтернативи суспільно корисним роботам автор Законопроекту № 3339 пропонує знизити поріг заборгованості за аліментами для застосування штрафу, передбаченого ч. 14 ст. 71 Закону України „Про виконавче провадження”.

Вважаємо таку пропозицію недоцільною, оскільки жодного обґрунтування для такого зниження не наведено. НААУ звертає увагу, що досить часто кілька місяців витрачається органами ДВС для відкриття виконавчого провадження та пересилання документів за місцем роботи. Звернення стягнення на заробітну плату боржника здійснюється виконавцем через 3 місяці після відкриття провадження. Відповідно досить часто боржник дізнається про виконавче провадження або про наявність заборгованості лише після того, як із заробітної плати починають відраховувати аліменти. А це відбувається щонайменше через 4-5 місяців за умови, що виконавець здійснює усі дії дуже своєчасно, що на практиці трапляється нечасто.

НААУ звертає увагу, що норми частини 14 ст. 71 Закону України „Про виконавче провадження” щодо накладення штрафу у розмірі 30 % і 50 % є недієвими (фактично „мертвими”). Це пояснюється тим, що їх застосування було можливим лише один раз – після прийняття відповідного закону, яким ці штрафи були запроваджені. В подальшому накладення штрафу можливе лише у розмірі 20 % за кожен наступний рік несплати заборгованості.

Це обумовлено правилом щодо неможливості притягнення особи до відповідальності двічі за одне і те саме правопорушення. Тобто, у разі накладення на особу штрафу у розмірі 20% за несплату аліментів за 1 рік, то накласти на особу штраф у розмірі 30 % за несплату аліментів за 2 роки неможливо, оскільки за рік уже накладено штраф у розмірі 20%, а відтак можна накласти ще один штраф у розмірі 20% за другий рік і т.д. Якщо ж виконавець не буде накладати штраф за перший рік несплати заборгованості та чекатиме спливу двох років, тоді виконавець порушуватиме закон, оскільки він повинен накласти штраф після спливу одного року.

Також зауважимо, що такі штрафи були оспорені у суді та скасовані, оскільки були накладені за діяння, яке не було караним на момент його вчинення. Крім того, закон, яким запроваджено такі штрафи, не мав зворотньої дії у часі, тому його застосування до заборгованості за аліментами, яка виникла до його прийняття, було незаконним і суперечило ст. 58 Конституції України.

Беручи до уваги викладене, НААУ пропонує виключити з частини 14 ст. 71 Закону України „Про виконавче провадження” абзаци 2 і 3.

Враховуючи викладене, НААУ не підтримує законопроект та вважає за доцільне повернути його на доопрацювання з урахуванням висловлених зауважень та пропозицій.